

TAHIR VƏ ZÖHRƏ

USTADNAMƏ

Gəlin sizə mən ərzimi eyləyim,
Aqil olan, bu dünyada var nədi?
Dünya bir bostandı, pozular gedər,
Çiçək nədi, yemiş nədi, bar nədi?

Bu dünyada çox–çox şirin mal olur,
Tamahkarın halı müşkül hal olur,
Qol burulur, qulaq batır, lal olur,
Qohum nədi, qardaş nədi, yar nədi?

Dəllək Murad, bu yollarda sürünnəm,
İndi gedişimdi, nə vaxt görünnəm?
Altım torpaq, üstüm də daş, hörünnəm,
İsti nədi, soyuq nədi, qar nədi?

Ustadlar ustadnaməni bir deməz, iki deyər, biz də deyək iki olsun,
düşmənlərin gözü oyulsun.

Fürsət əldə ikən yaxşılıq elə,
Həmişə əlində ixtiyar olmaz.
Gəl güvənmə dövlətinə, malına,
Mala, mülkə, ömrə etibar olmaz.

Dörd yanımız bağça ola, bağ ola,
Sinəm üstü düyün ola, dağ ola,
Bir kiçik ki, böyüyünə ağ ola,
Düşər el gözündən, bəxtiyar olmaz.

Ululu Kərimi axtaran tapar,
Bir könülü tikən min Kəbə yapar,
Sən çalış işini haqq ilə apar,
Haqdan qeyri kimsə sənə yar olmaz.

Ustadlar ustadnaməni iki deməz üç deyər, biz də deyək üç olsun, düşmən ömrü puç olsun.

Əzəl başdan sənlə sevda elədim,
Çox da verdim sənə nəsihət, könül!
Əcəl meydanından, can bazarından
Qurtarmaq lazımdı salamat, könül!

Hər məclisdə sən hərcayi söyləmə!
Xançal alıb bağrım başın teyləmə!
Daldalarda lafi-kəzaf eyləmə!
Saxla hərzə dilin amanat, könül!

Bir gün olar xeyr-şərlər seçilər,
Boya görə yaxşı xələt biçilər,
Bu dünyadan o dünyaya köçülər,
Abbas onda elər şikayət, könül!

Ustad belə rəvayət edir ki, Qaraman şəhərində iki qardaş var idi. Böyüyünün adı Hatəm Soltan, kiçiyinin adı Əhməd vəzir idi. Hatəm Soltan Qaraman şəhərinin padşahı, Əhməd onun vəziri idi. Mal-dövlətləri bihədd, cah-calalları bihesab idi. Ancaq heç birinin züryəti yox idi ki, öləndə yerlərində qalsın. Əhməd vəzir adil, rəiyyətpərvər idi, amma Hatəm Soltan zalım, xunxarın biri idi. Əhməd vəzir fəqirə, füqərayə həmişə əl tutardı. Ancaq övladı olmadığından həmişə bikef, qəmgin olardı. Günlərin bir günündə Əhməd vəzir yenə də oturub övlad dərdi çəkirdi, bu zaman bir nurani dərviş daxil olub, salam verdi. Əhməd

vəzir salamın cavabını rədd edəndən sonra, qalxıb dərvişin kəşkülünü aldı, içinə bir çəngə əşrəfi qoyub, dərvişə qaytardı. Dərviş qoltuğundan bir alma çıxarıb, Əhməd vəzir verdi:

– Al, muradın hasil olar,– deyib çıxıb getdi.

Əhməd vəzir almanı o tərəfə, bu tərəfə çevirdi, baxdı ki, ömründə bu gözəllikdə alma görməyib. Heç dünya almasına bənzəmir. Əhməd vəzir axşama kimi almaya tamaşa elədi.

Axşam rəxt-xabə girib yatdı. Gecənin bir aləmində gördü ki, evin bir tərəfindən divar yarıldı, həmin alma verən nurani dərviş içəri girdi. Dərviş üzünü Əhməd vəzirə tutub dedi:

– Ay Əhməd vəzir, dünən sənə verdiyim almanı götürüb, gedərsən Hatəm Soltanın hüzuruna. Almanı tən ortasından iki yerə bölərsən. Bir parçasını sən yeyərsən öz arvadın ilə, bir parçasını da Hatəm Soltan öz arvadı ilə yeyər. İnşallah hər ikinizin övladı olar.

Dərviş sözünü qurtarıb qeyb oldu, divar da ağız-ağıza gəlib, bitişdi. O saat Əhməd vəzir hövlnak yuxudan ayıldı. Gördü heç kəs yoxdu, ancaq otaq ətir, ənbər qoxusu verir. Anladı ki, yuxu görüb imiş. Bir qədər fikrə getdi. Aranı dağa apardı, dağı arana gətirdi. Elə fikirdə idi ki, arvadı otağa daxil oldu. Arvad bir o tərəfi iylədi, bir bu tərəfi iylədi, acıqlı-acıqlı dedi:

– Ey Əhməd vəzir, bu nə ətir, ənbərdi? Deyəsən günüz ibadət eləyib, gecələr lotu-potularınan bir yerdə olursan?

Əhməd vəzir cavab verdi ki:

– Arvad, hövsələni yığ! Günah eləmə! Dünən bir nurani dərviş mənə bir alma verdi ki, qardaşımla yeyək, övladımız olsun. Bu ətir haman almanın ətiridi.

Arvad şad olub, hərəmxanaya getdi, Əhməd vəzir də qardaşının hüzuruna gəlib, əhvalatı ona nağıl etdi. Almanı ikiye bölüb, birini qardaşının bəra-bərinə qoydu, birini də özündə saxlayıb dedi:

– Ey qardaş, gəl bir şərt qoyaq, ondan sonra almanı yeyək.

Hatəm Soltan cavab verdi:

– Çox gözəl, nə şərtin var, söyləyə bilərsən.

Əhməd vəzir dedi:

– Qardaş, atanın üstündə övladın üç haqqı var. Birinci tərbiyə, ikinci təlim, üçüncü evləndirmək. Bu üç məsələni vacibdi ata yerinə yetirsin. Burda şərt qoyaq ki, əgər mənim oğlum, sənin qızın olarsa, sən qızını mənim oğluma verərsən, yox, mənim qızım, sənin oğlun olarsa, mən qızımı sənin oğluna verərəm.

Hatəm Soltan vəzirin fikrini bəyəndi, əl-ələ verib, əhd elədilər. Almanı yedilər. Bir müddət gəlib keçdi, hər ikisinin arvadı hamilə qaldı. Əhməd vəzir başladı yetim–yesirə, fəqir–füqəraya ehsan verməyə. Ta ki, doqquz ay, doqquz gün, doqquz saat, doqquz dəqiqə, doqquz saniyə tamam oldu. Hər ikisinin arvadı bari–həmli yerə qoydu. Əhməd vəzirin bir oğlu, Hatəm Soltanın bir qızı oldu. Bu uşaqlar hər ikisi bir–birinə o qədər bənzəyirdilər ki, guya bir alma yarı bölünmüşdü. Məclis qurdular, şadlıq keçirdilər, oğlanın adını Tahir, qızın da adını Zöhrə qoydular. Uşaqların hər ikisini kamil dayələrə tapşırdılar.

Nağıl dili yüyürək olar. Vaxt dolandı, il keçdi, oğlanla qız yeddi yaşa doldular. Bunlar elə gözəldilər, gözəllikdə bərabərləri yox idi. Əhməd vəzir Hatəm Soltana xəbər göndərdi ki, uşaqların məktəb vaxtıdır. Bir kamil molla tapıb, uşaqları oxumağa qoymalıyıq. Hər ikisi də həmrəy olub, uşaqları kamil bir mollaya tapşırdılar.

Uşaqlar bir yerdə məktəbə gedib gəlirdilər. Bir oturub, bir dururdular. Oyun vaxtı da uşaqlara qatışmayıb, bir küncdə söhbət elərdilər. Məktəbin həyətində bir sərv ağacı var idi. Hansı tez gəlsə, onun dibində oturub, o birini gözlərdi.

Deyirlər ki, bu məktəbdə bir də bir keçəl var idi. Bir könüldən min könülə aşiq olmuşdu Zöhrəyə. Amma nə qədər əlləşirdisə, Zöhrə ona səmt getmirdi. Bir gün yenə də onları bir yerdə görüb, tez özünü verdi mollanın yanına ki:

– Molla, mənə de görüm, bura məktəbxanadı, yoxsa lotuxana? Tahir ilə Zöhrə öpüşün səkkizini bir qara pul eləyiblər, onu da alıb satan yoxdu.

Molla bunu eşidən kimi ayağa qalxdı, daban alıb düz Hatəm Soltanın yanına getməkdə olsun, sizə xəbəri Tahirlə Zöhrədən verim. Tahirlə Zöhrə vədə yerində şirin–şirin söhbət eləyirdilər. Molla özünü Hatəm Soltanın yanına salıb, Tahirlə Zöhrənin sevişdiyini ona xəbər verdi, üstəlik də dedi ki:

– Qızınız yekəlib, həddi–bülüğa çatıbdı. Onu bir də məktəbə buraxmayın. Mən gəlib evdə ona dərs deyərəm.

Tahir və Zöhrə

Hatəm Soltan molların sözüne inandı. Elə ki, Tahir ilə Zöhrə evə, qayıtdılar, Hatəm Soltan qızını qulluğuna çağıraraq dedi:

– Qızım, bir də sən məktəbə getməzsən. Molla gəlib evdə sənə dərs deyəcək.

Zöhrə atasına heç bir söz demədi, amma batində ürəyinə qan damdı. Elə ki, mənzilinə getdi, dizini qucaqlayıb oturdu fikir eləməyə. Anası evə gəlib, gördü qızı fikir dəryasına cumub, soruşdu:

– Qızım, niyə bikefsən?

Zöhrə cavab verdi ki:

– Ana, xəstələnmişəm, başım ağrıyır.

Anası Zöhrəyə təsəlli verməkdə olsun, sizə kimdən xəbər verim, Tahirdən. Sabah açıldı. Tahir Zöhrənin eşqilə yerindən qalxıb, əl-üzünü təmiz-təmiz yudu, heybəsini alıb məktəbə tərəf yönəldi. Elə ki vədə yerinə gəldi, Zöhrəni görmədi, dizlərini qucaqlayıb, sərv ağacının dibində oturdu, Zöhrənin yolunu gözləməyə başladı. Nə qədər gözlədisə, Zöhrə gəlmədi– Tahirin xəyalına gəldi ki, bəlkə əmim qızı məni sınamaq üçün özü qəsdən tək məktəbə gedib. Durub məktəbə gəldi. Gördü Zöhrə məktəbdə də yoxdu. Tahir Mirzənin bir qardaşlığı var idi, adı Xanlar xan idi. Özün yetirib onun yanına, saz yerinə sinəsinə bir ağac basdı, aldı, görək Zöhrəni ondan nə cür soruşur:

Başına döndüyüm Xanların xanı,
Nədən hamı gəldi, Zöhrəm gəlmədi?
Haqq götürsün ortalıqdan yamanı,
Nədən hamı gəldi, Zöhrəm gəlmədi?

Axşam oldu, biz də keçdik adalar,
Könül dost yolunda salmış cidalar,
Məktəb uşaqları, mollazadalar,
Nədən hamı gəldi, Zöhrəm gəlmədi?

Başına örtübdü gülnaz şalını,
Tərk edib məktəbxana yolunu,

Tahir və Zöhrə

Xudam lal eyləsin molla dilini,
Nədən hamı gəldi, Löhrəm gəlmədi?

Bu zaman molla içəridə idi, səsi eşidib ürəyində dedi: “yaxşı, oxu, bu saat gəlib atana od vuracağam”. Molla tez gəlib soruşdu:

– Kim idi oxuyan?

Keçəl ayağa qalxdı, mollaya göz basdı, barmağı ilə Mahiri göstərdi. Özünü bildirməmək üçün zahirən dedi:

– Mən idim.

Molla əmr elədi, falaqqa–çubuğu hazır elədilər. Amma keçəl nə qədər şüğü idisə, molla da o qədər küt idi. Keçəlin işarəsini başa düşməyibmiş. Elə bildi ki, doğrudan da oxuyan keçəl imiş. Keçəlin ayağını falaqqaya salmaq istəyəndə Tahir dedi:

– Molla əmi, falaqqanı qoy dursun. Oxuyan mən idim. Pis oxudumsa, izn ver birini də oxuyum.

Mollalar mollası, alimlər xası,
Bir ala gözlüyə aşiq olmuşam.
Silinibən getməz könlümün pası,
Bir ala gözlüyə aşiq olmuşam.

Tiği–qəmzələrin qəsd etdi cana,
Nola rəhm eyləsən məni tiflana.
Adı Zöhrə, özü yaşılbaş sona,
Bir ala gözlüyə aşiq olmuşam.

Tahir Mirzə, yerin olubdu gülşan,
Bad əsdi, zülflərin oldu pərişan.
Ağ üzündə tamam xallar xoşnişan,
Bir ala gözlüyə aşiq olmuşam.

Molla əmr elədi, Tahirin ayağını qoydular falaqqaya. Molla dedi:

Tahir və Zöhrə

– Kim istəyir vursun?

Keçəl dedi:

– Mən.

Keçəl falaqqa–çubuğuynan Tahirin ayağına o qədər vurdu ki, ayağının altı qabıqdan çıxdı. Keçəl əlini dayandıraraq dedi:

– Tahir, bir də keçəlin yarının adını tutmazsan.

Tahir Mirzə yenə özünü sərv ağacının dibinə saldı. Əlini alınına verib, fikir eləməyə başladı. Elə bir az oturmuşdu, Zöhrə özünü ona çatdırdı. Yeddi hörük saçından bir tel ayırdı, sinəsinin üstünə basıb, görək nə dedi:

Mollamız getdi xavara,
Nə, deyərsən, əmim oğlu?!
Atam çəkər bizi dara,
Nə duyarsan, əmim oğlu?!

Xəbərin yoxdu xəbərdən,
Getdi işləri dəbərdən,
Nə əmirsən ləb–şəkərdən,
Nə qanarsan, əmim oğlu?!

Başımdakı tirmə şaldan,
Üzümdəki qoşa xaldan,
Nə əmirsən ləbi–baldan,
Nə qanarsan, əmim oğlu?!

Cəni məndən ayırdılar,
Dərdü qəmə doyurdular,
Səni sürgün buyurdular,
Sən gedərsən, əmim oğlu!

Hicran kotanın əkərsən,
Biçib xirmənə tökərsən,

Tahir və Zöhrə

Ah çəkərsən, yaş tökərsən,
Qəm çəkərsən, əmim oğlu!

Mən Zöhrəyəm, qələm qaşlı,
Gərdənim də qarğı saşlı,
Mən yazığı gözü yaşlı
Sən qoyarsan, əmim oğlu!

Zöhrə sözün tamama yetirib dedi:

– Əmi oğlu, qəm yemə, inşallah kama qatarıq.

Bəli, bunlar ayrıldılar. Tahir ayağa qalxıb, axsaya–axsaya özün yetirdi evlərinə. Qonaq otağının haçarı cibində idi. Otağı açıb, daxil oldu otağa, üzüqoylu yıxılıb, ağlamağa başladı, ta ki, axşam oldu. O biri tərəfdən atası, anası gördülər ki, Tahir gəlmədi. Başladılar onu axtarmağa. Hər nə qədər axtardılarsa Tahirdən bir nişana tapa bilmədilər. Axırda anasının yadına xaraba qonaq otağı düşdü. O saat otağa girdi, nə gördü: Tahir ağlayır. Anası sual elədi:

– Oğul, nə üçün ağlayırsan?

Tahir dedi:

– Ana, sazımı mana ver. Dərdimi sana dil ilə desəm, dilim od tutub yanar, saz ilə deyim.

Aldı Tahir, görək anasına nə deyir:

Canım ana, gözüüm ana,
Ana, mən qanlar ağlaram!
Südün əmdim qana–qana,
Ana, mən qanlar ağlaram!

Onunla keçirdi dəmim,
Artırdı dərd ilə qəmim;
Gedibdi Zöhrə həmdəmə, mən,
Ana, mən qanlar ağlaram!

Tahir ağlar yana–yana,
Yana–yana yetdim cana;
Ahım çıxıb asimana,
Ana, mən qanlar ağlaram!

Bu vaxt Əhməd vəzir gəlib çıxdı. Oğlunun ağlamağının səbəbini bilib dedi:
– Oğul, nə fikir eyləyirsən? Qız elə sənindi. Sabah gedərəm, başına bir yaylıq örtərəm, barmağına da bir üzük salaram, qurtarar gedər.

Tahir sakitləşib, sabahın intizarını çəkməyə başladı. Elə ki, sabah açıldı, Əhməd vəzir yerindən qalxıb, üz qoydu qardaşının yanına getməyə. Gəlib gördü qardaşı hələ yerindən durmayıb. Onun yanında əyləşdi.

Hatəm Soltan soruşdu:

– Qardaş, belə tezdən gəlməkdə məqsədin nədi?

Əhməd vəzir cavab verdi:

– Qardaş, özünə məlumdu ki, bizim uşaqlarımız barədə üç şərtimiz var idi. Şərtə də vəfa etmək vəzifəmizdi. İndi oğlan da, qız da yetişiblər. Qızını ver oğluma, əhdimiz yerin alsın.

Bu sözü eşitcək Hatəm Soltan qəzəblənib dedi:

– Qardaş, elə xam xəyallara düşmə! Yeddi it küçüyüm olsa, birini də Tahir Mirzəyə vermərəm.

Elə ki, Əhməd vəzir bunu eşitdi, heç bir söz danışmayıb, bikef otaqdan çıxdı. Fikir eləyə–eləyə evinə gəldi. Tahir atasının bikefliyini görüb, özün saldı mənzilinə, hönkür–hönkür ağlamağa başladı. Bunu ağlamaqda qoyaq, bir neçə kəlmə Hatəm Soltandan danışaq.

Hatəm Soltan Əhməd vəzir gedəndən sonra fikir elədi ki, Əhməd vəzirin hörməti xalq arasında məndən çoxdu. Tədbir ilə görülən iş güc ilə görülə bilməz. Mən onu incitdim, gedib xalqı başına toplar, qızımı da, səltənətimi də əlimdən alar. Ona görə, gərək hiylə ilə Əhməd vəziri də, Tahiri də öldürəm, ondan sonra rahatca hökmdarlığımı eləyəm. O saat qapıçını çağırıb, əmr elədi:

– Get, qardaşım Əhməd vəziri bura çağır!

Qarıçı gedəndən sonra cəllad Qasımı çağıraraq dedi:

– Qapının dalında durarsan. Əhməd vəzir içəri girəndə boynun elə vurarsan ki, bir qətrə qanı da yemə düşməz.

Cəllad Qasım qılıncı alıb, qapının dalında durdu. Amma çox keçmədi ki, cəllad Qasımın ürəyinə dağdağa düşdü. Özü-özünə fikir elədi ki: “Qasım, sən dəlisən, nədən? Bəlkə padşahın bu gün acığı tutub sabah da acığı soyuyacaq. Onda deyər ki, mənim acığımı tutmuşdu dedim, sən niyə qardaşımı öldürdün. Onda şaha nə cavab verərəm? Yaxşısı budu, mən Əhməd vəziri öldürməyim, qoy özü öldürsün”. Bu vaxt Əhməd vəzir özü gəldi, sağ-salamat keçdi Hatəm Soltanın otağına. Hatəm Soltan qardaşını sağ-salamat görəndə az qaldı od tutub yansın. Paltarını geymək bəhanəsilə göydən xəncəri aldı, özün Əhməd vəzirə yetirib onu fürsətdən salmaq üçün dedi:

– Qardaş, qız alanın ya gərək bir çuval zəri ola, ya da zoru. Mən bir söz deməklə sən nə üçün küsdün? Get şərbət ehtiyatı gör, qızımı verəcəyəm sənə oğluna.

Belə deyib, lap yaxına getdi, Əhməd vəzirin ürəyinin başından qılıncı elə sancdı ki, qılıncı iki barmaq kürəyinin ortasından çıxdı. Əhməd vəzir o saat canını tapşırdı, Hatəm Soltan cəllad Qasımı çağıraraq dedi:

– Apar, bunun leşini at dənizə! Sonra da Tahir ilə anasını öldür, başın mənim yanına gətir.

Cəllad Qasım Əhməd vəzirin leşini aparıb dənizə atdı, özünü yetirdi Tahir Mirzənin qulluğuna. Əl atıb onun yaxasından yapışdı, istədi boynun vursun.

Tahir dedi:

– Ey cəllad, cəlladda da bir rəhm olar. Atamı çörəyin unudursan, barı mənim cavan, nakamlığımı qıyma.

Aldı görək nə dedi:

Aman cəllad, gəl rəhm elə,

Dərd məni alacaq oldu.

Malım, mülküm, külli varım

Kimlərə qalacaq oldu?!

Tahir və Zöhrə

Qardaşım yox deyə sözüm,
Anam yoxdu çəkə nazım,
Bu üstü sədəfli sazım
Bə kimlər çalacaq oldu?!

Mən Tahirəm, budu sözüm,
Belə dərdə necə dözüüm?
Zöhrə xanım iki gözüüm,
Bə kimlər alacaq oldu?!

Cəllad Qasımın Tahir Mirzəyə rəhmi gəlib, onu öldürmədi, buraxdı. Gəlib şaha dedi:

– Tahir Mirzə eşidib ki, atasını öldürmüşən, qaçıb gizlənib.

Padşah car çəkirdi ki:

– Hər kəs Tahir Mirzənin başın mənə gətirsə, onu dünya malından qəni eləyəcəyəm.

Bunlar Tahiri axtarmaqda olsun, görək Tahir başına nə çarə qıldı.

Tahir qaçıb atasının xanə bağçasında gizləndi. Bir neçə gündən sonra gördü ki, acından ölür. Durub bağçanın kənarına –gəldi ki, görsün bir qədər çörək ələ gətirə bilərmə? Nə qədər baxdısa ağılı kəsən bir adama urcah olmadı. Bir də gördü bir necə adam yolla gedir. Adamlar Tahir Mirzəni tanıdılar. Bir qocanın ona rəhmi gəlib dedi:

– Oğlum, Tahir, sən gəl Zöhrədən əl çək, bir başqasını al. Əgər əl cəkməsən, padşah səni öldürəcəkdir.

Tahir aldı, görək ona nə cavab verdi:

Əlləri hənalı bayram günündə,
Dostum bir nayranlıq verdi, hazarat!
Yardan ayrılmağı nəsihət etdi,
Bizə nə bayramlıq verdi hazarat?!

Məni şəddə kimi belə dolasan,

Ayrılmaram tikə–tikə doğrasan,
Yarıma qurbanam, əgər sorasan,
Ağ günü toranlıq verdi hazarat!

Dedim: Zöhrə, bax nə qara qaşın var...

Dedi: Tahir, bax nə müşkül işin var...

Dedim: mən xəstəyə nə yemişin var?

Bir cüt nar dərmanlıq verdi hazarat!

Gördülər Tahir haqq aşığdı, dedilər:

– Allah səni sevgilinə çatdırsın!

Bunlar Tahirdən ayrılıb getdilər. Az keçdi, çox keçdi, bir də baxdı ki, budu, atasının xərkanı bir neçə ulax yük aparır. Sevinib xərkanı səslədi. Xərkan ona yavuq gəldi. Tahir Mirzə atasının duz–çörəyinə and verib dedi:

– Məni gördüyünü bir yerdə demə. Bir də mənə bir qədər çörək tap.

Bunu deyib xərkana bir avıç da əşrəfi verdi. Xərkan şad olub, çörək dağarcığını Tahirə verdi. Xərkan çox cuğul adam idi. Tahirdən ayrılan kimi düz padşahın qulluğuna gəlib dedi:

– Qibleyi–aləm, nə verərsən Tahirin yerini sənə deyim?

Padşahın əmri ilə xərkanın dağarcığını qırmızı qızıl ilə doldurdular. Xərkan çox şad olub macəranı şaha bəyan elədi. Şah o saat cəllad Qasıma əmr elədi ki, gedib Tahirin başın kəsib gətirsin. Cəllad Qasım özün yetirdi xanabağçaya. Baxdı ki, Tahir sağında Məhəmməd, solunda Əhməd adlı qulamı ilə oturub çarhovuzun başında, quru çörəyi suda isladıb yeyir. Cəllad Əhmədlə Məhəmmədin yaxasından yapışdı, hər ikisinin başını toyuq başını kəsən kimi kəsdi. Ondan sonra istədi Tahir Mirzəni də öldürsün, Tahir dedi:

– Ey cəllad, sən mənim atamın çörəyini yemisən, mənim nahaq qanıma girmə! Məni apar Hatəm Soltan özü öldürsün.

Cəllad Qasım Tahirin yaxasından əl çəkdi, hər iki qolunu qısqıvraq arxasında bağlayıb, qatdı qabağına, düz Hatəm Soltanın hüzuruna gətirdi. Hatəm Soltan Tahiri görcək, əmr elədi ki:

– Tez bunu dara çəkin, ta ki, gözüm Tahir adlı insanı görməsin.

Tahir və Zöhrə

Tahir ağlaya–ağlaya dedi:

– Əmi, izn ver, bir neçə söz deyim, ondan sonra məni öldürsünlər.

Padşah dedi:

– Tez ol, de görüm nə deyirsən?

Aldı Tahir:

Zalım cəllad qollarımı bağladı,
Aman allah, imdad elə bu işə!
Xun cigərim çalın–çarpaz dağladı,
Aman allah, imdad elə bu işəm!

Dörd tərəfim qara qanlar alıbdı,
Üstümüzdə şahlar şahı durubdu,
İndi bildim Əhməd vəzir ölübdü,
Aman allah, imdad elə bu işə!

Gedin deyın Zöhrə gəlsin yanıma,
Bu kafırlar susuyubdu qanıma,
Gətirdilər Hatəm Soltan yanına,
Aman allah, imdad elə bu işi!

Mən Tahirəm, viran oldu güllərim,
Dostum yoxdu sora halımı mənim,
Sağımda, solumda öldü qullarım,
Aman allah, imdad elə bu işə!

Tahir baxıb gördü camaat yığışub, məktəb uşaqları da, Zöhrə də gəlib, bir tərəfdə dayanıb. Amma bir gilə yaş da axıb, Zöhrənin gül yanağında durubdu. O saat aldı sazı, görək nə dedi:

Tayım, tuşum yığılıbdı yanıma,
Taqsırım yox, beygünaham, xan əmi!

Tahir və Zöhrə

Zalım cəllad nə susayıb qanıma,
Qəhrdən bükülüb belim, xan əmi!

Bu meydanda zülm həddən aşıbdı,
Atasız oğulun bağıri bişibdi,
Qızıl gül üstünə şəbnəm düşübdü,
Mürğzar olubdu yollar, xan əmi!

Genə bizə zülm olundu xudadan,
Fəryadıma yetişmədi yaradan,
Tahir ağlar: nakam getdim dünyadan.
Yaman olub indi hallar, xan əmi!

Hatəm Soltan qışqırdı:

– Artıq bunu söylətməyin! Tez işini görün!

Məktəb uşaqları və camaat qül–qülə eləyib dedilər:

– Ey padşah, ədalətinə güc eləmə! Bu nahaq qanda bizim üstümüzə tökmə!
Nahaq qan tökülən yerdə ot bitməz, su axmaz. Qızını vermirsən vermə. Atasın öldürdün, ta özünü öldürmə! Yox, istəmirsən burda qala, qılıncın işləyən yerdən kənar elə! Daha bu nahaq qanı bizim üstümüzə tökmə!

Hatəm Soltan gördü ki, camaat qoymayacaq Tahiri öldürsün, naəlac qalıb dedi:

– Çox gözəl, sizin xatiriniz üçün onun qanından keçdim. Ancaq mənim hökmüm cari olan torpaqda gərək durmasın.

Çağırılıb cəllad Qasıma tapşırırdı:

– Tahir Mirzəni aparıb mənim qılıncım işləyən yerdən çıxardarsan.

Xəlvətcə də bərk–bərk tapşırırdı:

– Öldürüb, qanına köynəyin bulayıb, mənə gətirərsən.

O tərəfdən Zöhrə xanım bir kisə əşrəfi cəllad Qasıma göndərilib, sifariş elədi ki: Tahir Mirzəni aparanda mənim otağımın qabağından keçir, bir boyuna doyunca baxım, ondan sonra hara istəyirsən apar.

Tahir və Zöhrə

Cəllad Qasım yapışıb Tahirin əlindən, başladı Zöhrə xanımın imarətinin yanından keçən yol ilə aparmağa. Elə ki, Zöhrə xanımın otağının bərabərinə yetişdilər, nə gördülər? Zöhrə xanım yaralı ahu kimi külafirəngidə boynunu büküb, Tahirin yolun gözləyir. Zöhrə dedi:

– Cəllad, səni and verirəm allaha, bir qədər Tahir Mirzəni saxla, bir neçə sözüm var, deyim, ta ki, ürəyimdə niskil qalmasın.

Bir qədər əşrəfi cəllad Qasıma tərəf atdı. Dünya tamah dünyasıdı. Cəllad Qasım başladı qızılı yığmağa. Zöhrə xanım qara saçlarından iki tel ayırıb, şəkər məmələrinin üstünə basdı, öz dərdi–dilini görək nə cür izhar elədi.

Aldı Zöhrə:

Zalım atam ol atanı öldürdü,
Ala gözlü xan Tahirim, yar, yeri!
Səni bu ölkədən sürgün buyurdu,
Qoy çəksin Zöhrə xan ah–zar, yeri!

Tahir Zöhrəni görən kimi ürəyi qana döndü. Sazı sinəsinə basıb, cavabında dedi:

Atam öldü, bir iş gəlməz əlimdən,
Heç ağaclar gətirməsin bar, yeri!
Mən bülbülü ayırdılar gülündən,
Qoyma gəlsin gül yerinə xar, yeri!

Aldı Zöhrə:

Dolansın, dolansın, peymana dolsun!
Sarılıb heyva tək gül rəngim olsun!
Atam özü zalım əlində qalsın!
Görüm olsun taxtı tarımar, yeri!

Tahir və Zöhrə

Bu vaxt yel vurdu Zöhrənin ənbərçəsini tərətədi, Tahirin gözü Zöhrənin ağ sinəsinə sataşdı. Dərdi coşa gəldi, aldı, görək bu münasibətlə nə dedi:

Anadan olalı gülmüyyüb üzüm,
Qürbət ölkələrdə mən necə dözüm?
Ənbərçin altından sataşdı gözüm,
Sinən ağdı, Savalanda qar, yeri.

Zöhrə xanımın fikrinə gəldi ki, bəlkə Tahir Mirzə ənbərçəni nişan istəyir. Aldı cavabında dedi:

Gedər oldun, ənbərçəni apar sən,
Elə bil ki, Kəbə evin yaparsan.
Ölkələrdə gözəl çoxdu, taparsan,
Qoy çəkər Zöhrə xan ahü zar, yeri!

Aldı Tahir:

Ağlaram, gözümdən tökərəm qanı,
Fəryadıma yetsin xanların xanı
Tahir seçib Zöhrə kimi tərlandı,
Qorxum budu: qucaqlıya sar, yeri!

Zöhrə ənbərçəsini çıxardı, Tahirə uzatdı:

– Al, bu ənbərçəni yadigar saxla! – dedi.

Tahir ənbərçəni ondan aldı, görək Zöhrə ilə və cür halallaşdı:

Mən gedirəm, allah səni saxlasın,
Ağlaya–ağlaya qal innən belə!
Amanətin necə–neçə məndədi,
Saxlaya bilmənəm, al innən belə!

Tahir və Zöhrə

Didərginəm, gəlməm mən buralara,
Axıb didəm yaşı, dönüb sulara,
Canım düçar olub çox bəlalara,
Hərdən–hərdən yada sal innən belə!

Tahir deyər: işim ahü zar oldu.
Qaralandı gözüm yaşı, car oldu,
Dağıldı dövlətim tarımar oldu,
Atanı duzəxə sal innən belə!

Cəllad Qasım istədi Tahir Mirzəni aparsın, Zöhrə xanım ona dedi:

– Sən allah, Tahiri incitmə. Qoy bir bura çıxсын, sonra apararsan.

Cəllad Qasım Tahirin qollarını açıb, Zöhrənin yanına çıxartdı. Tahir özünü Zöhrəyə yetirdi. Hər ikisi baş qoyub bir–birinin çiyinə, bir–birinin gözlərinə baxıb ağlaşdılar. Cəllad Qasımın bunlara rəhmi gəlib dedi:

– Xanım, atan əmr eləyib ki, Tahiri öldür, köynəyini qanına bulaşdır, mənə gətir. Bəs mən nə eləyim?

Zöhrə xanım bu sözü eşitcək içkəmiş maral kimi səksənib, özün saldı cəllad Qasımın ayağının altına. Əl atıb ətəyindən tutdu, yalvarmağa başlayıb dedi:

– Aşiqin göz yaşına rəhm elə! Bizə zülm eləmə! Mən Tahirə bir dəst təzə libas verim, bir qədər də sənə pul verim, sən bir qoyun al, başın kəs, Tahirin köhnə libasını qoyunun qanına bulaşdır, atama gətir. Tahiri də başqa bir məmləkətə burax.

Cəllad Qasım bu tədbirdən şad olub, bir dəst libas, bir kisə də qızıl götürüb, yola düşdülər. Gecə gündüz yol gedib, Hatəm Soltanın qılıncı işləyən yerdən çıxıb, başqa bir vilayətə yetişdilər. Bir meşənin kənarı ilə gedirdilər, bir sürü qoyuna urcah oldular. Tahir Mirzə dedi:

– Bərəkətli olsun, ay çoban! Bizə bir qoyun satarsanmı?

Çoban baxdı, gördü bunlar bir abırlı adamdılar. Cavab verdi:

– Mənim qoyunum hamısı sizə peşkəşdi.

Çobandan bir qoyun aldılar, girdilər meşənin içərisinə. Bir çala qazdılar, qoyunu kəsib, qanın çalaya tökdülər. Ondan sonra cəllad Tahir Mirzənin köhnə

Tahir və Zöhrə

libasını çıxarıb xəncərin ucu ilə parça–parça elədi. Qoyunun qanına bulaşdırıb götürdü. Qoyunun ətini də kabab çəkib yedilər. Sonra Tahir Mirzə ilə öpüşüb, vidalaşdı, ağlaya–ağlaya üz qoydu Qaramana, Hatəm Soltanın qulluğuna. Tahir üz qoydu qürbət elə. Bir müddət dolandıqdan sonra gəlib bir xanabaxçaya çıxdı. Çox yorulmuşdu. Daxil olub xanabaxçaya, əyləşdi çarhovuzun başında. Bu xanabaxça kimin olsun, Xanverdi sövdəgərin. Xanverdi sövdəgər o Xanverdi sövdəgər idi ki, qırx tacirin başı olub malı, dövləti həddən ziyad idi. Özünün də gözünün ağı–qarası Nərgiz xanım adlı bir qızı var idi.

Nərgiz xanımın on səkkiz yaşı var idi. Sövdəgər öz evində, başını qızı Nərgiz xanımın dizi üstə qoyub yatmışdı. Tahir Mirzə xanabaxçaya girib, baxçanı seyr eləyəndən sonra Zöhrə xanımla keçirdiyi günlər bir–bir yadına düşdü, dərdi tüğyan elədi, sazını sinəsinə basıb dedi:

Cida düşdüm vətənimdən,
Qan ağlar ellərim mənim.
Bülbülüm yox dallar üstə,
Boş qalıb güllərim mənim.

Ağır ellərim çəkildi,
Cavankən belim büküldü,
Nişansız üzə töküldü,
Pərişan tellərim mənim...

Tahir Mirzənin bu naləsi Nərgiz xanımın qulağına yetişəndə başladı ağlamağa. Nərgiz xanım özün unutdu, birdən onun bir gilə göz yaşı atasının üzünə düşdü. Xanverdi sövdəgər diksinib, yuxudan ayıldı. Gördü qızı Nərgiz xanım ağlayır. Qızından soruşdu:

– Qızım, nə üçün ağlayırsan?

Nərgiz xanım cavab verdi:

– Ata, çarhovuz tərəfdə kimsə yanıqlı–yanıqlı oxuyur. Onun üçün ürəyim durmur, ağlayıram.

Tahir və Zöhrə

Xanverdi sövdəgər də qulaq asıb, gördü ki, qızı doğru deyir, oxumaq səsi gəlir:

Fələk, mana sitəm oldu,
Sarılıb, gül rəngim soldu.
Sağımnda, solumnda öldü
Nocavan qullarım mənim.

Xanverdi sövdəgər qızı Nərgiz xanımı götürüb, çarhovuza tərəf gəldi. Nə gördü, on dörd gecəlik ay kimi bir oğlandı, əyləşib çarhovuzun başında oxuyur:

Tahir Mirzə bu çağında,
Sinəsi Zöhrə dağında,
Qaldı hovuz ayağında
Sonalı göllərim mənim...

Tahir Mirzə bunları görəndə kimi ayağa qalxdı. Üz tutub, Xanverdi sövdəgərə dedi:

– Əmi, məni bağışla! Yorğun idim, bağçanıza iznsiz girdim.

Nərgiz xanım Tahirin qəddi–qamətinə, gül camalına nəzər yetirib, aşiqi–divanə oldu. Xanverdi Tahirdən soruşdu:

– Oğlan, de görüm sən nəçisən, kimsən ki, mənim bağçama biizn giribsən, gecənin bu vaxtında belə yanıqlı–yanıqlı oxuyursan?

Tahir Mirzə öz şərhi–halın buna belə bəyan elədi:

Hatəm Soltan əvvəl atam öldürdü,
Viran oldu taxti–taracım mənim.
Məni o ölkədən sürgün buyurdu,
Sizlərə qalıbdı əlacım mənim...

Xanverdi sövdəgər dedi:

– Cavan, gedərsənsə, mən səni öz atanın ölkəsinə apararam!

Tahir Mirzə başın bulayıb, belə cavab verdi:

Gedə bilməm, bir iqrara bağlıyam,
Çar tərəfdən dügünüm var, dağlıyam.
Qaramanlı Əhməd vəzir oğluyam.
Yeddi eldən gəlir xəracım mənim.

Xanverdi sual elədi:

– Sürgün olmağına səbəb nə oldu?

Tahir Mirzə bütün əhvalatı Xanverdi sövdəgərə bəyan elədi. Xanverdi sövdəgər Tahir Mirzəyə təsəlli verib dedi:

– Səni mənə allah yetirib. Mənim oğlum yoxdu. Bircə qızım var, Zöhrədən min dəfə gözəl. Onu alarsan, özün də mənə oğul olarsan.

Nərgiz xanım öz könlündə yeddi qurban nəzir elədi. Görək Tahir Mirzə ona nə cavab verir:

Tahir Mirzə vəsmə yetirdi sözün,
Anadan olalı gülmüyyüb üzüm.
Bu qarşımda duran vəfalı qızın,
Şahlar şahı bilir, o bacım mənim!

Nərgiz xanım bu sözü eşitcək, qiyamət başına qopdu. Genə özünü sındırmamaq üçün ayağından başmağı çıxarıb atdı, dedi:

– Çox fikir eləmə. Mənim ayağım çirk olsa, yenə də sənə üstünə sürtməyəm.

Xanverdi Tahir Mirzəyə dedi:

– Oğul, indi ki, mənim qızımı özünə bacı elədin, sən oldun mənim həqiqi oğlum. Gedək evimizə, kimi istəyirsən, sənə alacağam.

Elə həməən günün sabahı Xanverdi Tahiri götürüb bağa getdi. Tahirin əlinə bir bel verib dedi:

– Mən suyu bərədən buraxım, sən ağacların dibini kəs.

Tahir birinci dəfə idi əlinə bel alırdı. Təbi coşa gəldi, aldı, halına münasib görək nə dedi:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Gör necə yad oldu ellər mənimlə.
Beli də veribsən mənim dəstimə,
Xub oynar dəstimdə bellər mənimlə.

Bağlı gördüm, ağrı qalxdı başımdan.
Üzüm bar bağladı gözüm yaşından.
Qohum, qardaş, el dağıldı başımdan,
Gör necə yad oldu ellər mənimlə.

Mən Tahirəm, düşünlüyəm, dağlıyam.
Qürbətdə dərdimi kimə ağlıyam?
Aləm bilir, Əhməd vəzir oğluyam,
Tüğyan olub gedir sellər mənimlə.

Xanverdi sövdəgər Tahir Mirzəni də götürüb evinə gəldi. Nə qədər açar-kilidi vardı, Tahir Mirzəyə tapşırdı. Belə ki, Tahir Mirzə evin oğlu, sahibi-ixtiyarı oldu. Bir neçə gün keçdi. Bir gün Xanverdi sövdəgərin yoldaşları onun yanına gəlib dedilər:

– Ayə, Xanverdi, biz malımızı yeyib, mayaya da əl atmışıq. Daha durmağın yeri deyil. Bir tərəfə gedib, bir qədər sövdə eləməliyik. Tay nə qəmin var, allah sənə oğul da yetirdi.

Xanverdi vaxtı təyin elədi. Tacirlər getdilər öz işlərinə. Xanverdi səfər tədarükünü qurtardıqdan sonra qızı Nərgiz xanımı çağıraraq dedi:

– Qızım, mən yeddi ayın vədəsinə səfərə gedirəm. Bütün açarları tapşırıram Tahir Mirzəyə. Al, bu bahar bağının açarını. Bunu özün saxla. Nəbada Tahir Mirzənin əlinə düşsə. Ehtiyatlı ol! Əgər Tahir Mirzənin əlinə düşsə, bir də bu diyarda durmaz.

Sonra bütün qulamlarla, kənzilərlə, Tahir Mirzə ilə vidalaşdı, yeddi ayın səfərinə çıxdı. Atası gedəndən sonra Nərgiz xanım fikir elədi ki, indi yaxşı girəvə yeridir. Tahir Mirzəni ələ gətirib, buna getməliyəm.

Nərgiz xanım yeri gəldikcə Tahir Mirzəyə qaş-göz atmaqdan, işarələr vurmaqdan geri durmurdu. Ancaq Tahir Mirzə özün anlamamazlığa vururdu. Xülasə, Nərgiz xanım nə fənd qurdusa, Tahir Mirzə əl vermədi. Nərgiz xanım Tahir Mirzənin bu kəməltifatlılığından bezar oldu; dərd, qəmini dağıtmaq üçün hər gün kənzilərin birini evdə qoyurdu, özü qırx incə qıznan seyrə çıxırdı.

Yenə günlərin bir günündə Nərgiz xanım seyrə çıxmışdı. Bahar bağçasının açarını da bir kənzinə verib, evdə qoymuşdu ki, evin işlərini düzəltsin. Kənz evdə dolananda açar yaxasından yerə düşdü. Tahir Mirzə gəlib keçəndə açarı yerdən götürdü. Baxıb gördü ki, işlək açardı. Kənzini çağıraraq soruşdu:

– Bu necə açardı məndən gizləyirsiniz? Məgər məndə nə əyrilik görmüsünüz?

Kənz fikir elədi ki, Tahir Mirzəni allatmaq lazımdı. Bir qah-qah ilə gülüb dedi:

– O köhnə, sınıq açardı. Özümüz qəsdən bura atmışıq.

Tahir Mirzə əl atdı kənzinin yaxasından yapışıb dedi:

– Çəpəl, düzünü deginən, yoxsa əlimdən salamat qurtarmazsan.

Kənz qorxusundan əhvalatı Tahir Mirzəyə nağıl elədi.

Tahir dedi:

– Bu saat bahar bağın mana nişan ver!

Kənz naəlac qalıb, Tahir Mirzəni götürdü, bahar-bağının qarısına gəldi. Tahir qarını açıb içəri daxil oldu. Nə gördü? Bura bir bağı ki, deyirsən behiştin bir guşəsidir, gülüstani-bağı-irəmdən nişan verir. Bülbüllər cəh-cəh, güllər bəh-bəh deyir, hər kəs öz dilincə, öz məhbubu ilə razi-niyaz eləyir. Tahir Mirzə bağı dolanırdı, gördü bir bülbül gülün yarpağını üzüb çəkir göyə, ordan buraxır; bülbül şığıyıb yarpaq göydə ikən yenə tutur. Tahir tamaşa eləyirdi, bülbül yarpağı bir də çəkib buraxdı. Gül yarpağı bir qaratikan kolunun üstə düşdü. Bülbül daldan şığıyıb onu götürmək istəyəndə ürəyindən sancıldı qaratikan qələməsinə. Gedib, başını sürünə-sürünə gülün yarpağının üstə qoydu, can verməyə başladı. Tahir

Tahir və Zöhrə

bir ah çəkib, özünü yetirdi bülbülün başı üstünə. Onu o tərəfə, bu tərəfə aşırıb gördü ki, başı yarpağın üstündə, canını gülə tapşırıb. Tahir kədərlənib dedi:

– Heyhat!.. Bir bülbülcən də olmayasan?! Vəfalı bülbül öz canını məhbubu yolunda fəda elədi! Sən diyarbadıyar gəzirsən. Yox olsun o baş ki, məhbubə yolunda kəsilməyə.

Tahir bülbülün yanında diz çöküb, gözlərinin yaşını tökdü. Qəmi coşa gəldi, sazı sinəsinə basıb, görək nə deyir:

Yaz olanda bağçalarda
Sən çalırsan tarı, bülbül!
Oxudun, dərdim artırdın,
Oldun mənnən yarı, bülbül!

Bülbül, sənin işin qandı,
Aşıqlar oduna yandı;
Nədən hər yerin əlvandı,
Köksün altı sarı, bülbül!?

Bülbül, sən dala səkərsən,
Göz yaşın gülə tökərsən,
On bir ay həsrət çəkərsən,
Bir ayı da zarı, bülbül.

Bülbül, geyinmisən yaşıl,
Qolların boynumdan aşır;
Ağlamaq mənə yaraşır,
Qoy ağlayım barı, bülbül!

Bülbül, sən məni qandırdın,
Gülşən bağı dolandırdın,
Axır oduna yandırdın,
Yazıq xan Taharı, bülbül!

Tahir Mirzə sözünü bitirib, öz-özünə dedi: “Ey dadi–bidad! Bir bülbülcən də olmayasan? O öz məhbubu yolunda mərd–mərdana canını fəda elədi, sən canını qorumaq üçün diyarbadiyar gəzirsən”.

Ayağa qalxıb, üz qoydu öz vilayətlərinə tərəf getməyə. Bu vaxt Nərgiz xanım seyrdən qayıdırdı. Tahir Mirzəyə rast oldu. Tahir Mirzənin vilayətlərini getmək qəsdində olduğunu bildi. Nə qədər yalvardı, göz yaşı töküb, qoymaq istəmədisə də, mümkün eləyə bilmədi. Naəlac qalıb, iki yeyib yatmış kənzə əmr verdi ki, onu götürüb, evə aparsınlar. Kənzilər Tahir Mirzəni evə apardılar.

Ancaq Tahirin könlü açılmadı, üzü gülmədi. Bülbül onun gözünün qabağında idi. Aldı, öz halına münasib görək nə dedi:

Fələk, səndə nə adətli,
Ayırmaq yarı yarından?
Göz ilə görməmiş həmin,
Könül yox ola varından!

Rəqib, evin bərbad olsun!
Sarılıb güllərin solsun!
Ayrılan necə şad olsun,
Belə sərxoş nigarından!

Eylərəm yüz min xəyalı,
Pərişandı könül halı;
Gecə–gündüz yar camalı
Getmir gözüm kənarından!

Mən Tahirəm, baxt itirdim,
Dərdimi həddən ötürdüm,
Cəfa çəkdim, bağı bitirdim,
Dərmədim bircə barından!

Tahir və Zöhrə

Nərgiz onun üstünə acıqlanıb dedi:

– Heç dara–bara eləmə. Səni mən heç yerə buraxmayacağam. Nə Zöhrəbazlıqdı?

Tahir Mirzə bir ah çəkib, görək Nərgizə nə dedi:

Budu, gəldi bahar fəslı,
Açılıbdı lala, nərgiz!
Ağız süddü, dodaq qaymaq,
Dilin batıb bala, Nərgiz!

Gedərsən Çinə, Maçinə,
Müşk, ənbər səpdin saçına;
Bənzəyirsən ağ laçına,
Hey cumursan gölə, Nərgiz!

Alayıbsan, alayıbsan,
El–obanı talayıbsan,
İpək şəddə dolayıbsan
Şal üstündən belə, Nərgiz!

Ha deyərəm: xanım, xanım,
Od tutdu cəsədim, canım;
Töhmət altda çıxdı canım,
Rəhmin gəlsin mənə, Nərgiz!

Kəsibsən aşığın yolun,
Qırıbsan qanadın, qolun,
Tuti kimi oxur dilin.
Dönübsən bülbülə, Nərgiz!

Uca–uca dağlar qaldı,
Gülü solmuş bağlar qaldı,

Tahir və Zöhrə

Zöhrə yarım ağlar qaldı,
Dur sal məni yola, Nərgiz!

Sən Tahiri küsdürürsən,
Qorxudub, qan qusdurursan.
Dar quruban asdırırsan.
Zülüm olmaz belə, Nərgiz!

Nərgiz gördü ki, Tahir Mirzəni saxlaya bilməyəcək, dedi:

– Oğlan, get, allah səni sevgilinə çatdırsın! Ancaq məni yaddan çıxartma!

Nərgiz ona bir kisə cavahir, bir xurcun çörək verdi. Tahir Mirzə Nərgizlə görüşüb, yola düşdü. Bu, getməkdə olsun, eşit Xanverdi sövdəgərdən.

Xanverdi sövdəgər evə gəlib gördü nə, Tahir Mirzə yoxdu. Nərgizdən soruşdu. Nərgiz bütün əhvalatı ona nağıl elədi. Xanverdi atını minib, Tahirin dalınca getdi. Tahirə çatıb dedi:

– Nəməkbəharam, haraya qaçırsan?

Tahirin rəngi saraldı, gözləri yaşla doldu. Əli titrəyə–titrəyə sazını bağına basıb, görək Xanverdiyə nə dedi:

Könül qalxdı vətən sarı yeridi,
Bir sözüm var sənə, Xanverdi, deyim.
Duz–çörəyin halal elə, gedirəm,
Düxtər öz əlindən nan verdi yeyim.

Mən qanmışam o maralın sözündən.
Almamışam busasını üzündən,
Ya el tənəsindən, ya öz–özündən,
Zöhrə bəlkə məndən yan verdi, deyim.

Tahir Mirzə, sözün şana düzüldü,
Xumarlanıb ala gözlər süzüldü.
Zağı vurdu, gül yarpağı üzüldü,

Bülbül gül yolunda can verdi, deyim.

Xanverdi gördü Tahir haqq aşığdı, onu geri döndərə bilməyəcək, halal-hümmət eləyib, geri qayıtdı.

Tahir Mirzə üz qoydu yarı olan diyara tərəf, ta ki, gəlib çıxdı Hatəm Soltanın vilayətinə. Gördü bir çoban qoyun otarır, özü də başdan ayağa qara geyinib. Salam verib dedi:

– Çoban qardaş, niyə qara geyinibsən?

Aldı çoban, görək ona nə cavab verdi:

Başına döndüyüm, a cavan oğlan,
Ağam üçün mən qaranı geymişəm.
Dolanım başına, mən alım qadan,
Ağam üçün mən qaranı geymişəm.

Düşmən bizə düşmənliyin bildirdi.
Ağlayıban didəm yaşın sildirdi.
Hatəm Soltan Əhməd vəziri öldürdü,
Onun üçün mən qaranı geymişəm.

Səhər-səhər doğan dan ulduzudu,
Aşıqların söhbətidi, sazıdı,
Adı bəlli-Hatəm Soltan qızıdı,
Zöhrə qara geyib, mən də geymişəm.

Çobanın adı Şahqulu idi. Şahqulu Tahir Mirzəni tanıyıb, əl-ayağına düşdü, onu evlərinə apardı. Anasını çağıraraq dedi:

– Mən qoyunu arxaca yığıb gələnə kimi xörəyi hazır elədin, canın qurtardı, əgər eləmədin, and olsun allaha, bu ağac ilə səni öldürəcəyəm.

Arvad canının qorxusundan o saat xörəyi bişirib, dəmə vurdu. Şahqulu da qoyunu arxaca yığandan sonra qayıdıb gəldi. Qarı qalxıb əlüstü sırğa saldı, xörəyi qablara çəkdi, gətirib ortaya qoydu. Şahqulu anasına dedi:

– Ana, bir bax gör bu oğlan kimə oxşayır?

Qarı diqqətlə baxıb dedi:

– Ay bala, rəhmətlik Tahir Mirzəyə oxşayır.

Şahqulu dedi:

– Arvad, rəhmətlik niyə? Diqqətlə bax, Tahir Mirzə özülü.

Qarı o saat özünü Tahir Mirzənin üstünə atdı, boynunu qucaqlayıb, başladı şadlığından ağlamağa.

Tahir Mirzə bütün başına gələnləri onlara nağıl elədi..

Şahqulu işdən halı olandan sonra anasına dedi:

– İndi, ana, mən gedirəm qoyunu yaylıma aparam. And olsun allaha, gələm görəəm Tahir Mirzəni Zöhrəyə yetirməyibsən, bu ağacla belini qıracağam.

Arvadın canına titrəmə düşüb dedi:

– Ay bala, mən necə görüşürüm?

Tahir Mirzə dedi:

– Ana, qəm çəkmə. Al bu pulu, get iki dəst arvad paltarı al, gətir geyinək. Tut mənim əlimdən apar Zöhrənin qapısına. Deginən bu mənim qızımdı, əri ölüb, neçə vaxtdan bəri bütün olan malı–dövlətini yeyib qurtarıb, indi bunu sənə qulluqçu vermək istəyirəm. Ondan sonrası ilə işin yoxdu.

Arvad o saat bazara getdi. Tahir Mirzə dediyi kimi iki dəst arvad paltarı aldı, evə gətirdi. Birini özü geydi, birini də Tahir Mirzəyə geydirdi. Tutub onun əlindən Zöhrənin qapısına yetirdi. Gördü dayə başında məcməyi deyinə–deyinə Zöhrəyə xörək aparır. Qarı dayəni çağırıb dedi:

– Bu mənim qızımdı. Hər işdən başı çıxır. Sən allah, Zöhrə xanıma de, gör bunu qulluqçu saxlaya bilərmə?

Dayə şadlığından bilmədi nə eləsin. Çünki ümid eləyirdi ki, özünə köməkçi olacaq, dedi:

– Al, sən bu məcməyini götür, mən də qəndabı götürüb gəlim, Zöhrə xanımın qulluğuna gedək.

Dayə getcək Tahir Mirzə çobanın anasına dedi:

– Ana, sən daha işini qurtardın, gedə bilərsən.

Qarı geri qayıtdı. Tahir Mirzə Zöhrənin otağına girdi, sandığın dalında gizləndi. İndi bunlar burada qalsınlar, sizə Zöhrə xanımdan xəbər verim.

Tahir və Zöhrə

Hamin gün Zöhrə xanımın əhvalı çox pərişan idi. Tahirlə keçirdiyi vaxtları yadına salmışdı. Gözlərinin yaşını tökə-tökə aldı, görək halına münasib nə dedi:

Qızlar, gəlin sizə halım söylüyüm,
O keçən günlərim yadıma düşdü.
Tahirin yanında məktəbxanada
Yarla oxuduğum yadıma düşdü.

Səhər-səhər Tahir evə gələrdi,
Şirin-şirin söhbət açıb gülərdi,
Ürəyimi alıb, eynim silərdi,
Gülüb danışdığım yadıma düşdü.

Mən Zöhrəyəm, beli incə, boy bəstə,
Zülfün dal gərdəndə çin, dəstə-dəstə;
Yerin salardım mən bu sinəm üstə,
Zarafatlaşdığım yadıma düşdü.

Sözü tamama yetirib, öz xas kənizi Mələksumaya dedi:

– Ay Mələksuma, aşxana aşı yeməkdən cana gəlmişəm. Dur, bir qədər yağ, düyü gətir, özüm bişirib, özüm yeyəcəyəm.

Yağ, düyü hazır oldu. Zöhrə xanım biləklərin çirmədi, özü aşı bişirib siniyə çəkdi. Mələksumanı çağıraraq dedi:

– Sən allah, sən də otu, mənimnən çörək ye.

Mələksuma dedi:

– Təsəddüqün olum, mənim nə həddim var ki, səninnən çörək yeyəm?

Zöhrə, dedi:

– Mən sana deyirəm otu, otu...

Mələksuma oturub, əlin xörəyə uzadanda dedi:

– Xanım, allahın altında indi Tahir Mirzə birdən gəlib bura çıxa.

Söz Mələksumanın ağzından qurtarmamış, Zöhrə xanımın halı dəyişdi.

Abi-leysan kimi göz yaşını axıda-axıda dedi:

Tahir və Zöhrə

– Tay bu çörək mənə haram oldu, yığışdır!

Zöhrə ağlaya–ağlaya yatağa girib yatdı. Mələksuma da dediyinə çox peşiman oldu, götürüb xörəyi yığışdırdı. Bu əsnada Tahir o biri otaqda arvad paltarını çıxardıb, öz paltarını geyindi, içəri daxil oldu.

Mələksuma Tahir Mirzəni görcək, özün saldı onun üstünə, üzündən, gözündən öpəndən sonra and verib dedi:

– Tahir Mirzə, qoy Zöhrə– xanımı mən oyadım, tainki bir mücdə alım.

Tahir dedi:

– Oyat!

Mələksuma gəldi Zöhrənin yanına, saçlarından iki tel ayıraraq basdı cinəsinə, görək Zöhrə xanımı necə oyatmağa başladı:

Xab içində yatan Zöhrə,
Oyan, Zöhrə, yarın gəldi!
Qəm–qüssəyə batan Zöhrə,
Oyan, Zöhrə, yarın gəldi!

Əl yetməz sazı yendirim,
Sinəmin üstə mindirim.
Qorxuram səni dindirim.
Oyan, Zöhrə, yarın gəldi!

Qaşa, gözə düşdü həmə,
Mən dərdimi deyim kimə?
Sana qurban Mələksuma,
Oyan, Zöhrə, yarın gəldi!

Tahir Mirzə səbr edə bilməyib dedi:

– Sən allah, qoy mücdəni mən verim, yarımı özüm oyadım.

Sazı mindirdi sinə sandığına, görək nə dedi:

Dan yerinə yenə düşdü nişana,

Tahir və Zöhrə

Oyan, gözlərinə qurban olduğum!
Uçdu şeyda bülbül, qondu gülşana,
Oyan, gözlərinə qurban olduğum!

Kəsdirmişəm nazbalışın yanını,
Tuta idim kirpiklərin sanını,
Nə tapıbsan bu yuxunun kanını?
Oyan, gözlərinə qurban olduğum!

Bağrım başı bar götürməz xəzəldən,
Göz kəsmərəm sənin təkə gözəldən.
İkimiz də həmdərs idik əzəldən,
Oyan, gözlərinə qurban olduğum!

Nə vaxtandı gözün yolda qalıbdı,
Sarıldı gül rəngin, solubdu,
Oyan, Zöhrə, xan Tahirin gəlibdi,
Oyan, gözlərinə qurban olduğum!

Tahir dedi:

– Ay qız, qolbağını, üzündən ənbərçəsini aç, bəlkə oyana.

Mələksəmə onun qolbağını və üzünün ənbərçəsini açdı, Zöhrə yenə oyanmadı. Aldı Tahir, görək nə dedi:

Nə vaxtdan gəldik otağa,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz!
Canım yolunda sadağa,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz!

Yığın otağın xalısın,
Neynərəm dünya malısın.
Ağ qolundan qolbağısın

Tahir və Zöhrə

Açıb, oyanmaz, oyanmaz!

Tahirəm, neçə neçəsin,
Sevmədim türkmən beçəsin.
Ağ üzündən ənbərçəsin
Atıb, oyanmaz, oyanmaz!

Zöhrə qurcalanıb dedi:

– Ağız, burdan saz səsi gəlir, deyəsən oxuyan var. O kimdi?

Mələksuma cavab verdi:

– Xanım, əynindəki paltar mənim muştuluğum, gözlərini aç gör kimi görürsən?

Tahir o saat sazını divara söykəyib, özü daldala gizləndi. Zöhrə gözlərini açanda, sazı gördü, aldı, görək nə dedi:

Yarım gəlib bu otağa,
Saz sahibi yar necoldu?
Canım yolunda sadağa,
Saz sahibi yar necoldu?

Hər nə oldu mənə oldu.
Sarıb bənizim soldu.
Bağ pozuldu, bülbül öldü,
Saz sahibi yar necoldu?

Beqafildən çıxdı xəbər,
Yaralarım qabar–qabar;
Xan Zöhrəyə doğru xəbər,
Saz sahibi yar necoldu?

Mələksuma danışmaq istəyəndə Zöhrə dedi:

– Ay qız, Mələksuma, qoy birini də deyim, sonra:

Aldı Zöhrə:

Yatmışdım guşuma gəldi bir səda,
Ala gözlərinə qurban olduğum!
Bir dərdə düşmüşəm, olunmaz çara,
Ala gözlərinə qurban olduğum!

Kimdi mənim kimi qara bağlayan,
Sinəm üstün çalın-çarpaz dağlayan,
Gecə-gündüz Tahir deyə ağlayan,
Ala gözlərinə qurban olduğum!

Bayram ayı demək olmaz hər aya.
Yazıq məzlum kimə getsin haraya?
Deyən, ay qız, Tahir gəlib buraya,
Ala gözlərinə qurban olduğum!

Tahir gizlindən çıxdı. Bir-birinin boynuna sarıldılar. Tahir onu bağrına basıb, ipək saclarını tumarlaya-tumarlaya dedi:

Mən səni ədalət bildim,
Yar, qarına dada gəldim.
Yolunda çox cəfa çəkdim,
Ömrü verdim bada, gəldim.

Aşıqlərdə budu adət.
Cavan ömrüm oldu qarət.
Xaki-payını ziyarət
Elədim, murada gəldim.

Mən Tahirəm, yana-yana
Naləm çıxdı asimana;

Tahir və Zöhrə

Necə qoç quzu qurbana,
Mən sənə qurbana gəldim.

Zöhrə on iki hörükdən bir tel ayırıb sinəsinə basdı, görək onun cavabında nə dedi:

Xoş gəlibsən, gözüm üstə,
Sana peşkəş elim, oğlan!
Gəl üzün qoy üzüm üstə,
Əm dodağım, dilim, oğlan!

Nə baxırsan yana-yana,
Əm ləbimdən qana-qana,
Çəkilək başqa bir yana,
Sarmaşaq, quc belim, oğlan!

Zöhrənin baxtı açıldı,
Boyuna xələt biçildi.
Bağlı dükanım açıldı,
Gəl, ol dükandarım, oğlan!

Aldı Tahir, görək nə dedi:

Bahar gələr, yaz açılar, bülbüllər
Cəh-cəh vurub oxuyarlar, əmqızı!
Gəl ikimiz bülbül olaq, gül olaq,
Biz də edək o xəyallar, əmqızı!

Sən bir gül ol, mən də bülbüli-şeyda,
İlqar qoyaq hər ikimiz arada;
Biz də yetək gül fəslində murada,
Canım alır qoşa xallar, əmqızı!

Mən Tahirəm, sirrim sana əyandı,
Sevgi sevgisindən doymaq yamandı.
Ürək sözümlə sən Zöhrəyə bəyandı,
Dərman mana düşdü narlar, əmqızı!

Zöhrə saçlarından üç tel ayıraraq, sinəsinə basdı, aldı cavabında görək nə dedi:

Əmim oğlu, o nə sözdü deyirsən?
Canımı canına heyran eylərəm.
Hər dəqiqə sən ki, mənim yarımсан,
Gecə-gündüz səni mehman eylərəm.

Bağça sənin, bağban sənin, bar sənin,
Bağda olan alma, heyva, nar sənin,
Peşkəşindi qoşa xallar, yar, sənin,
Bir söz var ki, onu pünhan eylərəm.

Zöhrənin də budu sana son sözü,
Qurban sana dil-dodağı, qaş-gözü;
Mən də sənin kimi aşıqəm, düzü,
Dərya kimi mən də ümman eylərəm.

Zöhrə xanım sözü tamam eyləyib, Mələksumaya dedi:

– O xörəyi gətir bura, indi üçümüz bir yerdə yeyək.

Mələksuma xörəyi gətirib qoydu qabağa, dedi:

– Xanım, gördünmü mənim niyyətimi?!

Hər üçü başladılar xörəyi yeməyə. Xörəkdən sonra Zöhrə xanım Mələksumanı qapıda qaraulçu qoydu, özü Tahir ilə qol-boyun olub yatdı. Bir qədər oturduqdan sonra Mələksumanın yuxusu gəldi, dirsəyinə dayanıb, ordaca

Tahir və Zöhrə

yatdı. Bu biri tərəfdən dayə xidmət üçün içəri girib gördü ki, paho, Tahir ilə Zöhrə qol–boyun olub yatıblar. İstədi qayıtsın, Zöhrə oyanıb dayəni geri çağırırdı, dedi:

– Dayə nənə, sirr kimin olar, saxlayanın. Al bu bir ovuc əşrəfini, bu sirrimi heç yerdə açma.

Dayə əşrəfləri alıb dedi:

– Çox yaxşı.

Ancaq pilləkandan yenə–yenə öz–özünə mırtdanıb dedi:

– Heç yerdə açmayacağam. Bir toyda deyəcəyəm, bir bayramda. Gözümüz aydın, indiyə qədər birinə qulluq eləyə bilmirdik, indi iki oldu.

Dayə üz qoyub Hatəm Soltana tərəf getdi. Zöhrə xanım dayənin qımırını başa düşüb, başladı Tahir Mirzəni oyatmağa.

Aldı Zöhrə:

Beiman getdi xəbərə,
Nə yatıbsan, Tahir Mirzə?!
Çəkəcəklər səni dara,
Nə yatıbsan, Tahir Mirzə?!

Danışırıq biz qeyibdən,
Xəbərin yoxdu eyibdən.
Qorxuram mən səyrəğibdən,
Nə yatıbsan, Tahir Mirzə?!

Xəyal toxumun əkərsən,
Bica əzablar çəkərsən,
Ağlarsan, qan–yaş tökərsən,
Nə yatıbsan, Tahir Mirzə?!

Mən Zöhrəyəm, qələm qaşlı,
Ala gözlü, siyah saçlı.
Qoyma məni gözü yaşlı!
Nə yatıbsan, Tahir Mirzə?!

Tahir oyanıb gördü Zöhrə xanım ağlayır. Boynun qucaqlayıb, ala gözlərindən bir busə alıb dedi:

– Nə üçün ağlayırsan?

Zöhrə xanım əhvalatı ona söylədi. Tahir dedi:

– Qorxma, səni məndən ayıra bilməzlər. Bizi bir–birimizə qismət eyləyən var.

İndi eşit Hatəm Soltandan. Hatəm Soltan əhvalatı eşidib, bərk qəzəbləndi, Tahiri hüzuruna apardı. O saat cəllada əmr dedi:

–Gözümün qabağında bunun boynunu vur, ürəyim sakit olsun.

Cəllad Tahiri yaxalayanda camaat Hatəm Soltanın əl–ayağına tökülüb dedi:

–Bu nahaq qanı bizim ölkəyə tökmə!

Hatəm Soltan camaatın töhmətindən, narazılığından qorxub, əmr elədi ki, onu bir böyük sandığa qoyub dəryaya atsınlar. Bəli, bir böyük sandıq qayırdılar. Tahir baxıb gördü Zöhrə kənarında durub, gözünün yaşını abi–neysan kimi tökür. Tahir sevgilisinin ahu zarını görüb, sazı sinəsinə basdı, görək nə dedi:

Başına döndüyüm ala göz xanım,
Qoy aparsın görüm, sel mənə neylər?!
Sana qurban olsun bu şirin canım,
Qoy aparsın görüm, sel mənə neylər?!

Əmib–əmib ləblərindən qandığım,
Pərvanətək şam oduna yandığım,
Müşənbələ, at dəryaya sandığım,
Qoy aparsın görüm, sel mənə neylər?!

Tahir deyir; nə edirsən əndişi,
Əlbət belə imiş qəzanın işi,
Yusif quyudan çıxardan kişi
Saxlasa sandığı, sel mənə neylər?!

Tahir və Zöhrə

Tahir Mirzə sözün qurtaran kimi onu sandığa saldılar, sandığın ağzını bərk-bərk müşənbələyib, dəryaya atdılar.

Dərya sandığı apardı, hərləyib, Zöhrə xanımın otağının qabağına vurdu. Zöhrə xanım bunu görüb, aldı, görək dəryaya necə yalvardı:

Qanlı dərya, nə axarsan selavda,
Axıb-axıb nə məkana gedərsən?
Qoymagilən sandıq qala girdabda,
Götür apar, hər bir yana gedərsən!

Ağlaram, gözümdən tökərəm qanı,
Fəryadıma yetiş, xanların xanı!
Göz yaşım kaş qurudaydı dəryanı,
Götür apar, Həştərxana gedərsən!

Mən Zöhrəyəm, Tahir Mirzə qəmində,
Heç olmadım söhbətində, dəmində,
Nə çalxalanırsan Gilanzəmində?
Bağışlarsan Süleymana, gedərsən.

Elə ki, Zöhrə xanım sözünü bitirdi, dərya sandığı götürüb başladı aparmağa. Tainki sandıq gözdən qeyb oldu, Zöhrə xanımın ürəyi qana döndü, göz yaşını tökə-tökə görək nə dedi:

Nə axarsan, qanlı dərya?!
Getdi mənim yarım səndə.
Əlim çatmaz, ünüm yetməz,
Bir ahilən zarım səndə.

Onunla keçirdi dəmim,
Artırdın dərd ilə qəmim;
Bad əsdi, döndərdi dəmim,

Tahir və Zöhrə

Getdi küllü varım səndə.

Başıma qara bağlaram,
Sinəmi çarpaz dağlaram,
Zöhrəyəm, qanlar ağılaram,
Getdi mənim yarım səndə!

Zöhrə davam gətirmədi, gözlərinin yaşını axıda–axıda yenə dedi:

Tahiri apardı dərya,
Getdi, xan Tahirim getdi...
Xıdır çıxarsın quruya,
Getdi, xan Tahirim getdi...

Tahiri atdılar suya,
Qolunda bazibənd dura,
Kimlər tapa, kimlər yuya,
Getdi, xan Tahirim getdi...

Tahir getdi axa–axa,
Zöhrə qaldı baxa–baxa,
Qabaqda ildırım çaxa,
Getdi, xan Tahirim getdi...

Zöhrə xanımı Tahir Mirzənin dalınca ağlar qoyaq, görək Tahir Mirzənin başına nə gəldi.

Tahir Mirzə qırx gün dəryada üzəndən sonra çıxdı Həştərhan vilayətinə. Dəryadan paşalıq bağçasına bir böyük sərdəhnə axırdı. Sandıq bu dəhnə ilə buruldu başa tərəf.

Qəzara o gün paşanın qızı Sona xanım qırx incə qızınan başa səyahətə çıxmışdı. Gördülər bir şey su ilə qarala–qarala gəlir. Paşanın qızı dedi:

– Qızlar, bəlkə bu gələn sandıq oldu? Gəlin onun içindəkinə şərt qoyaq. Hər kim deyən olsa, onun olsun.

Hamısı buna razı oldu. Vəzirin qızı dedi:

– Əgər pul olsa, mənim.

Vəkilin qızı dedi:

– Əgər mal olsa, mənim

Paşanın qızı dedi

– Əgər oğlan olsa, mənim

Sandıq gəlib yetişdi. Sandığı tutub çıxartdılar qırağa. Ağzın açıb gördülər bir oğlandı ki, ol dörd gecəlik aya bənzəyir. Bir tərəfində saz, bir tərəfində də bir qədər çörək var. Amma özü bihuşdu. Sona xanım dedi:

– Allah mənimkin yetirdi. Özü də nəcibzadəyə oxşayır. Əldən qoyası deyiləm.

Vəkilin, vəzirin qızları dedilər:

– Bu olmaz. Dövlət də, sizdə, şahlıq da sizdə, gözəllik də sizdə, daha bu oğlanı qoymaq aparasan.

Sona xanım gördü ki, xeyr, qızlar iqrarlarından döndülər, dedi:

– Eybi yoxdu. Gəlin adama bir söz deyək. Hər kimin sözündə oğlan ayılsa, onun olsun.

Hamısı razı oldular.

Aldı vəzirin qızı:

Əcəm oğlan, nə yatmışan burada,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!
Bəs nə yaxşı qərq olmadın dəryada?
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Aldı vəkilin qızı:

Haradan gəlirsən, nə sahmanlısan?
Cavahir ölkəli, dür məkanlısan.
Atıblar dəryaya, məgər qanlısan?

Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Aldı Sona xanım:

Evdən çıxdın, xarab qoydun xananı,
Yandırdın odlara ata-ananı.
Gəl yandırma paşa qızı Sonanı,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Sona gördü ayılmır, sözün dalısını görək nə cür dedi:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!
Alışib oduna büryan olduğum,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Dərin-dərin dəryalara dalmısan,
Şirin canım eşq oduna salmısan,
Nə müddətədi bu dəryada qalmısan,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Mən Sonayam, köksüm bəndin açaram,
Canına eşqimin odun saçaram;
Nə edim ki, mən bu işə naçaram,
Əcəm oğlu, sandığından dur, yeri!

Oğlan bu sözdən asqırıb, ayağa qalxdı. Vəzir, vəkil qızlarının gözü Tahirin gül camalına sataşanda ixtiyar əllərindən getdi, biri sağ qolundan, biri də, sol qolundan yapışıb, paşanın qızına dedilər:

– Ola bilməz ki, allah padşahlığı da sizə versin, hər yetirən göyçək oğlanı da. Biz öləcəyik, bu oğlanı sana verməyəcəyik.

Sona xanım Tahirə dedi:

Tahir və Zöhrə

– Oğlan, indi ixtiyar sənindi. Götür sazını, oxu! Hər kəsi ki, könlün tutur, onun adın söylə, onun ol!

Aldı Tahir:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Tanrı məni sizə qurban eyləsin!
Yanıb odlarına büryan olduğum, –
Tanrı məni sizə qurban eyləsin!

Eşq əhlinin dərдин bilib anarlar,
Əmib–əməb ləblərindən qanarlar;
Boyu uzun, beli mina kəmərlər,
Tanrı məni sizə qurban eyləsin!

Qulaq asın Tahir Mirzə sözünə,
Gecə–gündüz yuxu getməz gözünə.
Mən aşiqəm Hatəm Soltan qızına,
Tanrı məni sizə qurban eyləsin!

Qızlar başladılar bir–biriynən dava eləməyə. Hər biri başladı ki, mənə işarə edir. Bağban bunların bu davasını görüb, yaxına gəldi, əhvalatdan xəbərdar olub dedi:

– Oğlan, allah səni mana yetirib. Al bu beli, ağacların dibini boşalt.
Tahir sazı döşünə basıb, görək nə dedi:

Allah, mən nə yaman sevdaya düşdüm.
Mən getdikcən gedər yollar mənimlə
Bilmədim yolumu, bu çaya düşdüm,
Axa–axa gedər sellər mənimlə.

Mənim sevdiyimin qaradı qaşı,
Deyirlər bülbüldü, gülün sirdaşı.

Tahir və Zöhrə

Gözlərimin axar hey qanlı yaşı,
Çalxanar çeşmələr, göllər mənimlə.

Tahir Zöhrə sevdi, cana yetişdi,
Gəldi işi ah-fəğanə yetişdi.
Axır ömrü bir bağmana yetişdi.
Dəstimdə oynuyur bellər mənimlə.

Sona xanım gördü nə qədər oxuyur, bunların birinin də adına işarət eləmir, hamısında elə Zöhrə deyib, ağlayır. Götürüb, Tahiri apardılar paşanın yanına, əhvalatı ona söylədilər. Paşa Tahirə dedi:

– Ey oğlan, səni nə üçün dəryaya atıblar? Başına gələn qəzavü qədəri bəyan elə.

Tahir Mirzə başına gələni paşaya nağıl elədi. Əhvalatı eşidəndə paşanın ciyəri yanıb dedi:

– Tahir, indi fikrin nədi?
Aldı Tahir, görək nə deyir:

Paşa, mən qarına dada gəlmişəm,
Nola yetirəsən canana məni?!
Hatəmin qızına aşiq olmuşam,
O atdı dəryayı-ümməna məni.

Bir ala gözlünün oduna düşdüm.
Oxuyub könlümün dəftərin açdım,
Hər zamankı nəzərinə sataşdım,
Buyurdu cəllada, fərmana məni.

Uşaq ikən beşiyini yırğadım,
Çörəyimi zəhərlərə doğradım.
Hatəm Soltan qəzəbinə uğradım,
Atdı seldən-selə, ümməna məni.

Tahir ərzi-halın şaha bildirir,
Ağlayıban göz yaşını sildirir.
Zöhrə dərdi xan Tahiri öldürür,
Təbibim ol, yetir dərmana məni.

Paşa bir qədər fikir eləyəndən sonra Tahirdən sual elədi:

– Tahir, sən o qıza aşiq olan kimi, o qız da sana aşiqdimi?

Tahir cavab verdi:

– Bəli, qibleyi-aləm!

Paşa əmr elədi, böyük qoşun cəm oldu. Gecə öz qızı Sona xanımı, vəzir, vəkilin qızlarını, Tahiri də bərabər yanına alıb, yola rəvan oldu. Günə bir mənzil, teyyi-mənazil, taki yetişdi Qaraman vilayətinə. Şəhəri dörd tərəfdən əhatə elədilər. Paşa qızı Sona xanımı, vəzirin, vəkilin qızını çağıraraq dedi:

– Gedərsiniz, Zöhrədən əhval bilərsiniz. Əgər onun Tahirə könlü varsa, onu Tahirə alıb, Hatəm Soltanın da başın kəsdirəcəyəm, yoxsa, bu məsələni açmayıb, geri qayıdacağam.

Sona xanım Tahiri çağıraraq dedi:

– Mən gedirəm Zöhrənin yanına. Əgər məndən gözəl olsa, sən mənim qardaşımsan, Zöhrə yarın. Yox, gözəl deyilsə, sən ilə özüm hesablaşaram.

Tahir cavab verdi:

– Razıyam. Ancaq alın bu sazi, aparın, bəlkə Zöhrə sizə inanmadı.

Sona xanım sazi alıb, vəzirin, vəkilin qızı ilə bərabər üz qoydular Zöhrə xanımın yanına. Zöhrə xanım əhvalatdan xəbərdar oldu, o saat evi düzəldib, qonaqlarını qəbul elədi. Sona xanım gözünün altınca Zöhrəyə baxıb gördü həqiqətən gözəllikdə tayı yoxdu. Öz könlündə dedi: “Əhsən Tahir Mirzəyə”. Zöhrə xanım baxdı ki, Tahirin sazi bu qızın əlindədi. Saçından bir tel ayıraraq, bağrına basdı, dedi:

Deyin, qurban olum sizə,
Saz yiyəsi yar necə oldu?
Qızıl güllər üzə-üzə,

Saz yiyəsi yar necə oldu?

Aldı Sona xanım:

Zöhrə, xəbər verim sizə:

Saz yeyəsi yarın gəldi.

Qızıl güllər üzə-üzə,

Saz yeyəsi yarın gəldi.

Aldı Zöhrə xanım:

Dağlar başı qar olubdu.

İşim ah-zar olubdu,

Hansınıza yar olubdu?

Saz yiyəsi yar necə oldu?

Aldı Sona xanım:

Dağlar başı qış olubdu,

Qaşın gözə tuş olubdu,

O bizə qardaş olubdu,

Saz yeyəsi yarın gəldi.

Aldı Zöhrə xanım:

Başıma qara bağlaram.

Sinəmi çarpaz dağlaram.

Zöhrəyəm, qanlar ağılaram.

Saz yeyəsi yar necə oldu?

Aldı Sona xanım:

Tahir və Zöhrə

Başına qara bağlama!
Sinəni çarpaz dağlama!
Sona deyir: qan ağlama!
Saz yeyəsi yarın gəldi.

Söz tamam oldu. Sona xanım əhvalatı Zöhrəyə nağıl elədi. Üstəlik atasının sifarişini də deyib, nə üçün buraya gəldiklərini danışdı. Bu barədə onun fikrini soruşdu. Zöhrə xanım Tahirin sazını bağrına basıb dedi:

Xoş gəldiz, əziz qonaqlar,
Cəbr elədi atam mənə.
Axar gözümdən irmaqlar
Cəbr eylədi atam mənə.

Aldı Sona xanım:

Gözəllikdə tayın yoxdur,
İllah sənin qaşın, Zöhrə.
Tahir kimi yarın vardır,
Bəxtəvərdir başın, Zöhrə.

Aldı Zöhrə xanım:

Gəlmisiz, ağır oturun,
Paşaya xəbər yetirin;
Ölürəm Tahirdən ötrün,
Cəbr eylədi atam mənə.

Aldı Sona xanım:

Dolanırdım sola–sağa,
Məcnun kimi düşdüm dağa.

Sandıq çıxdı bizim bağa,
Uvand oldu işin, Zöhrə!

Aldı Zöhrə xanım:

Başıma qara bağlaram,
Sinəmi çarpaz dağlaram.
Zöhrəyəm, qanlar ağlaram,
Cəbr eylədi atam mənə.

Aldı Sona xanım:

Sona deyir: gəl bəsləşək,
Görək kimdi kimdən qəşəng;
Arxayın ol, Zöhrə, bişək,
Gətirmişəm qoşun, Zöhrə

Sona xanım Zöhrəni arxayın eləyəndən sonra vəzirin, vəkilin qızını da götürüb, atasının qulluğuna gəldi. Salam verib, ərz elədi:

– Ata, Zöhrə də Tahir də hər ikisi haqq aşiqidirlər.

Paşa bu xəbərdən şad olub, Hatəm Soltanın yanına elçilər göndərdi, sifariş elədi ki, ya qızı Tahir Mirzəyə versin, ya da davaya hazırlaşsın. Hatəm Soltan cavab verdi:

– Paşa qızımı özgəyə istəsə verərəm, ancaq yeddi it küçüyüm olsa, birini də Tahir Mirzəyə vermərəm.

Paşa bu sözdən qəzəbnak olub, əmr elədi, qoşun atlanıb meydanda səf çəkdi. O biri tərəfdən Hatəm Soltanın qoşunu könülsüz–könülsüz bunların qarşısında səf çəkib durdular. Tahir Mirzə bu halı görüb, özünü paşanın qulluğuna yetirdi. Yeddi yerdə gərnuş eləyib dedi:

– Paşam bu camaat mana bir şey eləməyib. Mana nə eləyibsə əmim eləyib. Nahaq qana girmə! İzn ver, mən meydana girim, əmimi dəvət eləyim. Ya o mənə öldürər, ya da mən onu öldürüb, atamın qanını özüm almış olaram.

Tahir və Zöhrə

Paşa istədi Tahiri qoymasın, amma Tahir əl götürmədi. Axır izn hasil edib, girdi meydana. O vaxt adət belə idi: iki padşah müharibə edəndə ya iki aşıq çıxardardılar, deyişərdi, yaxud iki pəhlivan gürş tutardı. Hansı tərəfin adamı qalib gəlsə, o tərəf qalib gəlmiş hesab olardı. Tahir meydanın ortasında durub, uca səslə əmisinə dedi:

– Ey Hatəm Soltan, nahaq qan tökmək lazım deyil. Bu dava sənə mənim üstümdür. Ona görə gir meydana. Hansımız hansımızı öldürsə, o tərəf qalib gəlmiş hesab olunur.

Hatəm Soltan bu sözdən qəzəbləndi, at istəyib, meydana atıldı. Başladılar bir–birinə hücum eləməyə. Qızğın vuruşduqları halda Tahirin gözü Zöhrənin yaşlı gözlərinə düşdü. Gördü Zöhrə əl duaya qalxıb deyir:

– Allah, sən əmim oğlunu cavanlığına qayıb, bu kafirin əlində aciz qoyma!

Tahir bunu gördükdə qan gözünü bürüdü, atı Hatəm Soltanın üstə saldı. Bərk nəərə çəkdi:

– Al məlun, atamın intiqam günüdür!

Hatəm Soltan Tahirin hücumunu gördükdə ölümünü yəqin edib, karıxdı. Qalxanı nizənin qabağına verə bilmədi. Tahir Mirzə nizəsini onun sinəsinə elə vurdu ki, ucu arxadan bir çərək kənara çıxdı. Tahir nizəyə təkən verib, əmisinin bədənini atın belindən alıb, meydanın ortasında yerə çaldı. Yerdə qan nəqşə bağladı. “Afərin!” hər iki qoşundan ucaldı. Şadlıq nağarasını hər iki qoşun nəvazişə gətirdi. Paşa əmr elədi şəhəri çırağban elədilər. Qırx gün, qırx gecə toy eləyib, Zöhrəni Tahirə verdilər. Hər iki həsrət aşıqları bir–birinə qovuşdurdular. Paşa Tahiri orada padşah eləyib, özü ona qırx gün qonaq qalandan sonra Tahir ilə vidalaşdı öz vilayətinə qayıtdı. Tahir təzədən özünə toy elədi. Onun toyuna çoxlu aşıq yığılmışdı. Aşıq o aşıq–məşuqun əllərini bir–birinə verdi, mübarəkbadlıq elədi. Sonra ustad aşıq sazı döşünə basıb, bu duvaqqapma ilə onun toyunu başa verdi:

Həzərat, bircə baxın,
Canlar alandı bu gələn,
Gözləri cəlladə dönüb,
İsmi Qayıtdı bu gələn.

Özü bir səxa kanı,
Adildivandı bu gələn.
Özü gül, saçı sünbül,
Yaqut-yəməndi bu gələn.

Yaquta bənzər yanaq,
Mərmərə bənzər buxaq,
Bir aya bənzər qabaq,
Kovsərə bənzər dodaq,
Ağ gülə bənzər ayaq,
Qoy bassın gözüm üstə,
Qucmalı candı bu gələn.

Bağlayıb gümüş kəmər,
Üstü tamam danənişan.
Geyinib qəddi dala,
Tər libası tər yaraşan.
Ağ əndamı başdan-başa,
Ətirli gül, müşk-fəşan.
Al yanaq, ayna qabaq,
Siyah zülfü ənbərəfşan.

Həm didarı şirindi,
Həm göftarı şirindi,
Bağça-barı şirindi,
Qoşa narı şirindi,
Bir belə bəşər olmaz,
Huri, qılmandı bu gələn.

Axşam, sabah mən dolanım
Belə gözəlin başına!
Vəsməni çəkib gözünə,

Sürməni yaxıb qaşına.
Keçirib qızıl tananı
Nazik əliynən quşuna.
Canını qurban edəsən
Bir belə cənnət quşuna.
Götürüb setarəni,
Basıb mərməri döşünə.

Döşündə məməsi var,
Qızıldan düyməsi var.
Nə şirin həvəsi var.
Kəklik kimi səsi var.
Bir ağır ölkəsi var.
Ölkəsinə qurban olum,
Misrə sultandı bu gələn.

Gecə–gündüz əməsən
Ləblərindən misli–gülab,
Eşqinə düşənlərin
Canında qalmayıbdı tab.
Nə yatım, nə dincəlim,
Gözlərimdə olmayır xab,
Bir miskin gədəsi ola,
Mənim kimi xanəxərab.
Zəhər versən içərəm
Nə ki, əllərinlə şərab.

Nazik əlinə qurban,
Qara telinə qurban,
İncə belinə qurban,
Danış, dilinə qurban,
Gələn yoluna qurban.

Tahir və Zöhrə

Bu gəlişdə insan olmaz
Nuşirəvandı bu gələn.

Biçarə Aşiq Hüseyin,
Bax, yar nə nazınan gəlir.
Geyinib qəddi-dala,
Küləcə xəzinən gəlir.
Yığıbdı gözəlləri,
Qırx incə qızınan gəlir.
Götürüb setarəni,
Söhbəti sazınan gəlir.
Deyəsən şeyda bülbüldü,
Baharı yazınan gəlir.

İçməmişəm ayılam,
Ağıl gedib, zayılam;
Camalına mayılam,
Hər nə desən qayılam,
Qapınızda sayılam.
Mənə inayət eləsin.
Dərdə dərmandı bu gələn.